

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Sakarya University Faculty of Theology

ISSN: 2146-9806 | e-ISSN: 1304-6535

Cilt/Volume: 21, Sayı/Issue: 40, Yıl/Year: 2019 (Aralık/December)

“Tefsir Usûlü” Üzerine Bazı Mülâhazalar ve Teklifler

Some Considerations and Proposals on “Tafsîr Method (Uşûl)”

Ali Karataş

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Ana Bilim Dalı – Assoc.
Prof. Dr., Sakarya University, Faculty of Theology, Department of Tafsîr.

alिकaratas@sakarya.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-3365-0627>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 10/07/2019

Kabul Tarihi/Date Accepted: 05/11/2019

Yayın Tarihi/Date Published: 15/12/2019

Atıf/Citation: Karataş, Ali. ““Tefsir Usûlü’ Üzerine Bazı Mülâhazalar ve Teklifler”.
Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 21/40 (2019): 469-489.
<https://doi.org/10.17335/sakaifd.590287>

İntihal: Bu makale, *iThenticate* yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
Plagiarism: This article has been scanned by *iThenticate* and no plagiarism detected.

Copyright © Published by Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Sakarya University Faculty of Theology, Sakarya/Turkey.

“Tefsir Usûlü” Üzerine Bazı Mülahazalar ve Teklifler

Öz

Tefsir usûlünden konuştuğumuzda akla gelen ilk anlam, tefsirin nasıl yapılacağına yöntemidir. Tefsir usûlü eserlerinden bahsedildiğinde de bu yöntemi ortaya koyan kitaplar anlaşılmalıdır. Bu şekli ile usûl ve yöntemin aynı şeyi çağrıştırdığı söylenebilir. “Usûl” kelimesinin anlamına baktığımızda kâide veya yöntemlerin yerine kâide ve yöntemden önce gelen ve ona temel oluşturan unsurları anlayabiliriz. Fakat özellikle günümüzde yazılan tefsir usûlü eserleri incelendiğinde yöntemden önce yöneme temel oluşturacak unsurların ele alınmadığı görülmektedir. Ayrıca muhteva yönüyle usûl ve yöntemle ilişkili olmayan konulara da bu eserlerde yer verilmiştir. İşte bu durum, bu tarz usûl eserlerini değerlendirmeyi ve farklı bir bakış açısı ile tefsir usûlü eserlerinin yazılmasını gerektirmektedir. Bu çalışmamız bu konuyu ele alarak usûl kelimesinin anlam dünyasından hareketle farklı bir bakış açısına ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Öncelikle bir usûl kitabının, küllî kâidelerin üzerinde duracağı asılları ve temelleri ortaya koyması gerektiği bu makalemizde tartışılmaktadır. Bazı usûllere işaret edilse de araştırmamızın amacı tefsir usûlüne dair asl ve küllî ilkeler tespit edip bunu teklif olarak sunmak değildir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur’ân, Tefsir Usûlü, Usûl, Metot.

Some Considerations and Proposals on “Tafsîr Method (Usûl)”

Abstract

When we mention about Tafsîr method, the method of how to tafsîr is the first thing that comes to one’s mind. When the books of tafsîr method are mentioned, one can understand the books revealing this method. In this way, we may say that the method and “usûl” evoke the same thing on minds. When we look at the meaning of the word “usûl”, we may firstly understand the elements that form the basis of these methods instead of bases or methods. However, when we examine the recent books of tafsîr method, it is seen that the elements that form the basis of the method are not discussed before the method itself. Also, those books include in the content and aspects that are not related to the “usûl” and methods as well. This situation requires an assessment of such books and a writing of commentary works from a different perspective. By considering the issue, this study reveals the need for a different point of view based on the meaning of the word “usûl”. First of all, in this article, it is discussed that a book of “usûl” should reveal the originals and the fundamental on which the holistic bases are emphasized. Although some principles are pointed out, the purpose of our research is not to determine the original and asymptomatic principles of the tafsîr and to present it as an offer.

Keywords: Tafsir, Qur’ân, Tafsir Method, Usûl, Method.

Giriş

Usûlü’t-Tefsîr / Tefsîr Usûlü terkindeki “usûl” kelimesinin “metot” ile aynı anlama gelip gelmediği ve bu iki kelimenin birbiri yerine kullanılıp kullanılmayacağı tartışmalı bir husustur. *Tefsîr usûlünün* akla getirdiği ilk anlamın, tefsirin nasıl yapılacağına yöntemi ve Tefsir usûlü eserlerinin de Kur’ân’ı anlamının yöntemlerini ortaya koyan kitaplar şeklinde anlaşılmasının uygun olacağı söylenebilir; ancak bu terkipteki “usûl” kelimesinin anlam dünyasına bakıldığında kâidelerden veya yöntemlerden ziyade kâide ve yöneme tekadüm eden ve ona temel oluşturan unsurlar anlaşılmalıdır. Bu makale bahsettiğimiz bu hususu değerlendirmeyi, daha sonra Kur’ân’ı anlamının temel ilke ve yöntemlerini ifade etme bağlamında tefsir usûlü üzerinde bazı çıkarım-

larda bulunmayı ve bu çerçevede yapılan değerlendirmelerden hareketle tefsirin bir ilim olarak bir yönteminin olmadığına¹ dair kanaatlere işaret edip bunun üzerinde değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Fakat özel olarak tefsire dair bir yöntem ve kâide / kurallar dizisi teklifinde bulunmayı hedeflememektedir. Söz konusu hususları değerlendirmedeki amacımız tefsir usûlüne dair yazılacak kitaplara bir katkı sağlamak olacaktır. Makalede daha önce yazılmış Tefsir usûlü kitaplarının içeriğinin özel olarak sorgulanması temel hedef olmayacaktır. Bu eserlerde eksik olarak görülen taraflara genel hatları ile işaret edilecek ve usûl kitabı yazımında farklı bir bakış açısına ihtiyaç olup olmadığına dair değerlendirmelerimiz ortaya konacaktır.

1. Usûl, Kâide ve Menhec Kelimelerinin Kısa Bir Tahlili

Uşûl, “a-ş-l (aşl)” kelimesinin çoğuludur ve sözlükte bir şeyin dibi (esfelü’ş-şey’i), kaynağı; kendisine dayanılıp kendisi başkasına dayanmayan ve ihtiyaç duymayan şey manasına gelmektedir.² Kur’ân’ı Kerim’de usûl, el-Bakara 2/127 ve en-Nahl 16/27’de olmak üzere “temel / esas” manasında iki defa geçmektedir. Usûlün, Fıkıh terimi olarak çeşitli anlamları vardır. Bunlardan iki anlamı bizi ilgilendirmektedir. Birincisi fikhî hükümlerin dayanak ve kaynağını ifade etmek için kitap, sünnet, icma ve diğer delilleri karşılamak üzere kullanılmaktadır. Bu anlamda usûl, hükümlerin kendisine dayandığı asılları ortaya koymaktadır. İkincisi ise küllî kâidelerdir, onlara dayanan cüzî meselelere de fer’ denilmektedir.³ Tefsir bağlamında bu iki tanımı değerlendirdiğimizde⁴ usûlden, tefsirin kendisine dayandığı asılların anlaşılması uygun olacaktır. İkinci anlamda ise tefsirin kendisi ile yapıldığı küllî kâidelerden bahsedilebilir. Bu iki tanım çerçevesinde önce tefsirin kendisine dayandığı asılların ve daha sonra bu asıllara bağlı olarak tefsirin kendisi ile icra edileceği küllî ve cüzî kâidelerin belirlenmesi gerekmektedir. “Tefsir usûlü” ifadesindeki “usûl” kelimesinden bir amaca ulaşmak için takip edilen manasına gelen “yöntem” anlaşıldığında ise tefsirin dayandığı asıllar gözden kaçmaktadır. Bu nedenle tefsir usûlünün yerleşik anlamından önce bu asılları ifade edecek mananın anlaşılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır; ancak günümüzde yazı-

- 1 Bk. Süleyman Karacelil, “Tefsir Usûlünün Yeterliliği”, *Tarihten Günümüze Kur’ân İlimleri ve Tefsir Usûlü* (Ankara: İlim Yayma Vakfı Kur’ân ve Tefsir Akademisi, 2009), 421-440.
- 2 Seyyid Şerif el-Cürçânî, *et-Ta’rifât* (Lübnan: Mektebetü Lübnan, 1985), 28; Müsâid b. Süleymân et-Şayyâr, *Fuşûl fi usûli’t-tefsir* (Riyâd: Dâru’n-Neşri’-d-Düveliyyi, 1413/1993), 11.
- 3 Ahmet Özel, “Asıl”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, erişim: 21 Haziran 2019, <https://islamansiklopedisi.org.tr/asil#1-fikhî>
- 4 Bu konuda yapılan bir değerlendirme için bkz. İbrahim Görener, “Türkçe’de Usûl Kelimesinin Kullanımı Hakkında Bir Değerlendirme: Tefsir Usûlü Örneği”, *Bilgi: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi [Bilgi: Bilim ve Kültür Dergisi]* 3/27 (2003): 179-199.

lan tefsir usûlü kitaplarının içeriklerine bakıldığında her iki tanımı da kapsayacak bir içeriğin olmadığı ve karşımıza tefsir usûlü yazımına dair -ileri de kısaca işaret edileceği üzere- bazı sorunların ortaya çıktığı görülmektedir.

Kâide, “k-a-d” kökünden türemiştir. “k-a-d”, ayakta durmak manasındaki kıyam kelimesinin zıddı olarak “oturma” manasında kullanılmaktadır.⁵ Kâide üzerine oturulup kendisinde istikrar bulunan ve sabit kılınan şey demektir.⁶ “Kavâidü'l-bina”, binanın temelleri anlamındadır.⁷ Seyyid Şerif el-Cürçânî (ö. 816/1413), kâide kelimesini ıstılah olarak bütün cüz'ıyyât üzerine tatbik edilen veya bütün cüz'ıyyâtı içine alan küllî kazıye⁸ olarak tanımlamıştır. Müsâid b. Süleyman et-Ṭayyâr, kâide sözcüğünün “aşl” ile yakın anlamda kullanıldığını söylediğinden sonra kâideyi evin üzerine bina edilen temel olarak açıklamıştır.⁹ İsfahânî'nin (ö. V/XI. yüzyılın ilk çeyreği) tahlillerinden de asl ile kâidenin birbirine yakın anlamda olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰ el-Bakara 127'deki “kâide” kelimesinin kullanılma sebebi İbn Âşûr'a göre mecazî olarak temelin toprağa yapışması ve sabit bir şekilde toprağın üzerinde durmasından dolayıdır.¹¹ Buna göre temel için üzerine yapışacak bir mekânın olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Zeccâc'a (ö. 311/923) atfedilen bir görüşe göre ise kâide binanın üzerine kurulduğu direklerdir.¹² “n-h-c” kökünden gelen menhec ise “açık yol”, “yol programı, rota”, ıstılah olarak da muayyen bir gayeye ulaştırılan belirli bir yonteme ve vesileye denmektedir.¹³ el-Mâide suresi 48. ayetteki aynı kökten gelen “minhâc” da bir yolu tutan kimse için o kimseye apaçık olan yol manasına gelmektedir.¹⁴ Küllî kâidelere dair yazılan eserlerde kâide yerine asl sözcüğü kullanılsa da daha sonra kâide kelimesi tercihen aslın yerini almıştır.¹⁵ Asl ve kâide kelimesinin arasındaki farklara kaynaklarda işaret edilmemiştir. Bu iki kelimenin kök anlamlarına bakıldığında, aralarından bir anlam farkının olduğu ileri sürülebilir. Bu nedenle menheci de dikkate aldığımızda bu üç sözcüğün tahlili bağlamında şunlar ifade edilebilir:

- 5 Râğib el-İsfahânî, *el-Müfredât fi ğaribi'l-Kur'ân*, thk. Safvan Adnan ed-Dâvudî (Beyrut: Dâru'l-Kalem/ Dâru'ş-Şâmiye, 1992), 678.
- 6 Zeyneddin el-Haddâdî, *et-Tevfiğ alâ mümimmâti't-te'ârîf* (Kahire: Âlemü'l-Kütüb, 1990), 266.
- 7 İsfahânî, *el-Müfredât*, 679.
- 8 Cürçânî, *et-Ta'rîfât*, 121.
- 9 Ṭayyâr, *Fuşûl fi usûli't-tefsîr*, 21.
- 10 İsfahânî, *el-Müfredât*, 78-79.
- 11 Ṭâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr* (Tunus: Dâru't-Tûnusiyye, 1984), 1: 718.
- 12 Muhammed Şıdkı el-Ğazzi, *el-Vecfz fi kav'âidi'l-fıkhî'l-küllîye* (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1996), 13.
- 13 İsfahânî, *el-Müfredât*, 825; Ahmet Muhtar Abdülmahid Ömer, *Mu'cemü'l-lüğati'l-A'rabiyyeti'l-Mu'âsara* (Kahire: Âlemü'l-Kütüb, 2008), 3: 2291.
- 14 Ebu Manşur b. Muhammed el-Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, thk. Bekir Topaloğlu - Muhammed Boynukalın (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2011), 4: 245.
- 15 Bk. Abdullah Demir, “Küllî Kaideler Ekolü”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/1 (2007): 129.

Kök anlamlarından hareketle önce aslın sonra da kâidenin geldiğini söyleyebiliriz. Asl kelimesi bir şeyin dibi ve temeli olduğuna göre kâide bu temele yapışan şey veya direklerdir. Kâide, küllî kâideler olarak kabul edilince, bu küllî kâidelerin üzerine bina edildiği veya küllî kâideleri oluşturan asıllar da usûl olarak isimlendirilebilir. Kâidelerin üzerine bina edildiği asıllar bulunmaktadır. Buna göre asılları dikkate alıp küllî kâidelerden hareket ederken amacımıza ulaşmak için özel bir yöntem takip edebiliriz. Bu özel yöntem ise “menhec” olarak değerlendirilebilir. Bu anlamda *metot* kelimesinin kısmen *menhece* karşılık geldiği söylenebilir.¹⁶ Tefsir bağlamında konuşursak bir müfessir özel bir yöntem çerçevesinde hareket ederken küllî kâideleri kullanır ve bu kâidelerin üzerinde durduğu ve ondan hiç ayrılmadığı asıllara yaslanır. Asıllara göre hareket edilmesi, sistem içerisinde kalmayı ve sistemin gereklerine göre sonuçlar üretmeyi sağlar. İşte bu açıdan asl, kâide ve menhec insanı hata yapmaktan büyük oranda korur. Yolsuz ve yönemsiz hareket etmeyi engeller. İslam düşünce geleneğinde bunun farkına varılarak usûl ve kâide kitapları telif edilmiş ve usûlü olmayanın, vusûlünün de olmayacağı gerçeği beyan edilmiştir.

2. Küllî Kâidelerin Üzerinde Durduğu Zemin Olarak Usûl

Kur’ân; indiği dönemden günümüze gelinceye kadar anlama, açıklama ve yorumlamaya konu olmuştur. İlk dönemlerde bu çaba için özel olarak kuralların belirlendiği eserler telif edilmemiş olsa da anlama ve açıklama faaliyetinin kuralsız bir şekilde kendi hâlinde gerçekleştiği söylenemez.¹⁷ Çünkü insan bir olayı değerlendirirken elinde belirli bir kurallar dizisi olmasa da sahip olduğu bilgi birikim ve yaşam tecrübesinin gereği olarak bir ilke ve yöntemden hareket eder. İlk müfessirler söz konusu faaliyeti bir yönetime göre yapmışlardır. Sonraki süreçte bu faaliyetlerden elde edilen bulgular ve çıkarımlarla tefsirin yani *keşf ve beyân* faaliyetinin kuralları vaz’ edilme yoluna gidilmiştir. Zaten tefsir kelimesinin mahiyetinde önce keşf, sonra da beyân olmak üzere bir yöntem vurgusunun olduğu söylenebilir.

Keşf bir yöntemi gerektirir. Keşfin olması için keşfedilecek hitabın veya metnin dilinin bilinmesi elzemdir ve bir dilin, kendi içinde kuralları bulunmaktadır. Mesela her cümle veya ifade her zaman hakikat ifade etmez. Yerine göre hakikat, yerine göre mecazî bir anlam ortaya koyar. Bazı kelimelerin birden fazla anlamı vardır. Bir cümlenin ilk bakışta bir anlamı olsa da o cümle

16 Bu konudaki tartışmalar için bk. Mehmet Çiçek, “Akademik Bir Disiplin Olarak Tefsir ve Tefsir Usulü”, *Tefsir Usulü*, ed. Ali Rıza Gül - Ali Karataş (İstanbul: Lisans, 2019), 22-23.

17 İlk dönemlerde Tefsir usûlünün teşekkülü hakkında Bk. İsmail Çalışkan, “Tefsir Usûlünün Oluşum Sürecinde İlk Yazılı Kaynaklar -İbn Vehb ve Muhâsibînin Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Tahlil-”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (2008): 55-74.

işaretler yoluyla daha farklı anlamları muhataba sunabilir. İşte basit bir şekilde ifade ettiğimiz üzere kuralların bilinmesi ile anlam keşfedilir.

Gerek keşf ve beyân faaliyeti gerekse bu işin kurallarını ortaya koymaya yönelik çabalar bitmemiş ve bu konulardaki eserler günümüze gelinceye kadar yazılmaya devam etmiştir. Bazıları keşf ve beyân faaliyeti olan tefsirin bir usûlünün olmadığını ileri sürseler de tefsirin usûlden hali olarak gerçekleştiğini iddia etmek buraya kadar izah etmeye çalıştığımız gibi tutarlı bir yaklaşım değildir. Tefsirin, diğer ilim dallarının kurallarını kullanıyor olması da durumu değiştirmemektedir. Çünkü ilimler bazen birbirlerinin yöntemlerini veya ortaya koydukları kâideleri kullansalar da onları asıl olarak birbirinden ayıran husus, mevzusu ve haysiyet kaydıdır. Bu çerçevede Tefsir ilminin zaman zaman Fıkıh usûlünün kâidelerinden yararlanıyor olmasından hareketle tefsirin bir usûlünün olmadığını ileri sürmek çok doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü her ilim önce konusu bakımından diğer ilimlerden ayrılmaktadır. İlimlerin konuları ortak olduğunda ise haysiyet kaydı bu ilimleri birbirinden ayrı kılar ve bir ilmin mevzuyu inceleme yönü haysiyet kaydı ile belirlenir.¹⁸

Tefsir; Kur'ân'ı, Allah'ın muradına delaleti açısından incelemesi ile diğer ilimlerden ayrılır. Küllî veya cüzî bir ilim olup olmaması da sonucu değiştirmemektedir ve bu çerçevede tefsir, küllî olsun cüzî olsun Allah'ın muradına delaleti açısından Arap dili ve tarihi verilerden yararlanarak Kur'ân'ı inceleyen bir ilimdir. Bu incelemenin usûl ve yöntemi de karşımıza tefsir usûlünü çıkarmaktadır. "Tefsir usûlü" terkibi bir keşf ve beyan faaliyeti olarak tefsirin bir usûl dairesinde gerçekleştiğinin ön kabulünü ortaya koymaktadır; ancak bu terkipten yukarıda da ifade ettiğimiz gibi genel olarak tefsir yapmada etkili olan kâidelerden önce tefsirin üzerinde durduğu asılların anlaşılması gerekir. Daha sonra usûl, bu asıllara bitişen ve ondan neşet eden küllî kâideleri ifade edecek şekilde ele alınmalıdır. İşte bu nedenle tefsir usûlü eserleri öncelikle asıllardan başlamalı ve daha sonra küllî kâideler ve bunlara bağlı olarak cüzî kâideleri ihtiva edecek şekilde telif edilmelidir. Mesela Kur'ân, Allah kelâmı olduğu için önce Allah ve onun kelâmına, daha sonra Kur'ân'a dair Müslümanlar için değerler dizisi oluşturacak asıllar tespit edilmelidir. Bu değerler önce ilkelerin, sonra da yöntemin Müslüman bakışına uygun olmasını sağlayacak nitelikleri taşımalıdır. Daha sonra tefsirde kullanılacak veya bilgi değeri taşıyacak bilgi kaynaklarının neler olduğu tespit edilmelidir. Çünkü tefsir farklı yönleri olsa da epistemolojik bir karakter taşımaktadır.

İlk dönemlere ait Tefsir usûlü eserlerinin içeriğine bakıldığında usûlün, Kur'ân'ın, dilsel bir metin olmasıyla doğrudan ilişkili görüldüğü ve anlamının öncelikle dile ait sorunların halledildiğinde gerçekleşeceğine yönelik bir

18 Asım Cüneyd Köksal, *Fıkıh Usulünün Mahiyeti ve Gayesi*, 3. Baskı (İstanbul: İSAM Yayınları, 2017), 64

algıya sahip oldukları fark edilmektedir. Bu bağlamda İsfahânî'nin *Mukaddimetü Câmi'it-Tefsir* ve Tûfî'nin (ö. 716/1316) *el-İksîr fî 'ilmi't-Tefsîr* adlı eserini zikredebiliriz. Bu iki eser, 'Ulûmu'l-Kur'ân tarzı eserlerden içerik itibarıyla ayrılmakta, dil ve belagat bağlamında anlamı doğru bir şekilde tespit edebilmek için özel kurallardan bahsetmektedir.¹⁹ Sonraki dönemde telif edilen bir Osmanlı âlimi olan Kâfiyeci'ye (ö. 879/1474) ait *et-Teyşîr fî kavâ'idü 'ilmi't-Tefsîr* adlı eser de bu çerçevede zikredilmeye değer önemli bir çalışmadır. Her iki eser günümüzde yazılan pek çok tefsir usûlünden ayrılmaktadır. Kur'ân ilimlerinin bir kısmının ele alındığı Tefsir usûlü eserlerinden farklı olarak bir usûl sunmayı benimsemiş olmaları nedeni ile onlardan ayrı değerlendirilebilir. Hatta Kâfiyeci, kendisinden önce tefsirin küllî ve cüzî kâidelerinin ortaya konmadığı gerekçesiyle ve bu kâideleri ortaya koyma iddiasıyla eserini yazmıştır.²⁰ Bu anlamda kendi bakış açısından bir ilk olma niteliği taşımaktadır.

Asılların ve küllî kâidelerin belirlenmesinden sonra Tefsir usûlü yazımında dile ilişkin kâidelerin yanı sıra rivayetle ilgili kâidelerin de usûlde kullanılması önemlidir. Çünkü Kur'ân, dilsel özellikleriyle beraber tarihin bir döneminde inmiştir ve bu döneme ulaşmak tarihi bir çalışma ile mümkündür. Dolayısıyla bu çalışmadaki anahtar, elimizdeki rivayetlerdir. Vahyin vasatını ifade edecek gerek nüzul öncesine gerekse nüzul aşrındaki pek çok unsura bu rivayetlerle ulaşılmaktadır. Söz konusu durum rivayetlere dair genel ve özel ilkelerin bulunmasını gerektirmektedir. Bu noktada Hadis ilminin belirlediği ilkelerden yararlanılabilir.

İslami ilimlerin, ortak bir zeminde belirli hedefler üzerinde yoğunlaşmasına rağmen rivayetlere bakış açıları ve rivayetleri kullanma şekli birbiriyle aynı olmamaktadır. Bilgi üretirken rivayet üzerinden hareket etmelerine karşın rivayetleri değerlendirme biçimlerindeki farklılık eserlerde ortaya çıkmaktadır. Bu durumun bir gereği olsa gerek Ahmed b. Hanbel'in tefsir, melâhim ve meğâzinin aslının olmadığını söylediği bilinmektedir. Onun, bu sözleriyle bu ilimlerin rivayeti kullanma şeklinin farklı olduğuna işaret etmesi yanında yine bu ilimlerin rivayetleri kullanma şeklinden dolayı onlara bir itiraz getirmiş olma ihtimali de vardır. İbn Teymiyye'nin bu ifadeleri, rivayetlerin isnadsız olması manasında almış olması birinci ihtimali; Süyûtî'nin, İbn Hanbel'in bu sözünü, rivayetlerin sahih olmasına itiraz ettiği yönünde alması ise ikinci ihtimali kuvvetlendirmektedir.²¹

19 Bu konuda bir değerlendirme için bkz. Mustafa Karagöz, “el-İksîr fî Kavâ'idü't-Tefsîr Örneğinde 'Tefsir Usûlü' Yazımına Bir Katkı”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2010): 171-200.

20 Kâfiyeci, *et-Teyşîr fî kavâ'idü 'ilmi't-Tefsîr*, trc. ve nşr. İsmail Cerrahoğlu (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1974), 46.

21 Ebu'l-Fadl Celâluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Süyûtî, *el-İtkân fî 'ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm (Kahire: el-Hey'etü'l-Misriyyeti li'l-Âmme, 1974), 4: 208.

3. İlimlerin Bir Dünya Görüşü Ortaya Koyması

İslami ilimlerin dünyası aslında Müslümanın dünyasıdır. Bu ilimler kendi dünyası ile başka dünyalardan ayrıldığı gibi Müslümanı da Müslüman olmayanın dünyasından ayırır. Bunu yapmak için öncelikle İslamî bir bakış açısı ve paradigmadan hareket eder. Her ne kadar yönetsel olarak İslami olmayan dünyanın yöntemlerini zaman zaman kullansa da hareket ettiği çerçeve onu özgün kılar ve İslamî olarak ona bir ideoloji çizer. Ortaya koydukları ürünler de bu ideolojinin çerçevesinden taşar gider.

Bir Müslüman, ideolojilerini bir kenara bırakıp sadece akademik bir faaliyette bulunabilir mi veya ideolojilerini geçici bir süre de olsa kenarda tutup meselelere bu şekilde yaklaşabilir mi? İdeolojilerini bir kenara bıraktığında ortaya çıkardığı ürün, İslami ilim çerçevesinin kabul edebileceği bir ürün olabilir mi? Bu noktada bir Müslüman âlimin meseleye bakışı ile bir müsteşrikin aynı meseleye bakışını düşünebiliriz. Müslüman için Kur'ân, Allah'ın kelamıdır ve bu, onun için bir ön kabuldür. Onun bu tavrı ontolojik olarak kendisini Allah'la tanımlama isteğinin bir sonucudur ve aynı zamanda anlama faaliyetinde Kur'ân'ı bu çerçevede anlayacağını bildirgesidir. Müsteşrik için ise genel olarak- Kur'ân'ın, Allah'ın kelamı olması kabulü zorunlu bir husus değildir. O, Kur'ân'ı "Muhammed'in kendisinin uydurduğu bir sözü" olarak görebilir. İşte tam burada Müslüman bir âlim, bir müsteşrikin durduğu yerde konumunu belirleyip Kur'ân'ı anlamaya ve açıklamaya çalıştığında İslami ilimlerin kendisine çizdiği çerçeveyi aşma durumuna düşebilir. Bu çerçeve basit ve yalın olarak bir kabul değil, Müslümanın duruşunu belirleyen bir ideolojidir. Bu nedenle İslami ilim yapmak salt epistemolojik bir faaliyet değil, aynı zamanda bir duruştur. Kur'ân'ı anlama ve açıklama da bundan farklı değildir. Farklı olmadığı için müfessirler usûl takip ederken bu usûlün kendisine sunduğu dünya görüşünü dikkate alır. Dolayısıyla usûl mekanik bir şey değil, dünyası ve tavrı olan bir duruştur. Müslümanın bu duruşu dikkate alarak Kur'ân'ı keşf ve beyân faaliyetinde bulunmasının adıdır, tefsir.

Tefsirin usûlü, aslında tefsirin tanımlarında işaretlerle de olsa öz bir şekilde bulunmaktadır. Mesela Kâfiyecî'nin *et-Teysîr fi kavâ'idî 'ilmi't-Tefsîr* adlı eserinde yaptığı meşhur tanımı şu şekildedir: "Tefsir, insanın gücü ölçüsünde murada delalet etmesi bakımından Allah kelamının hallerini araştıran bir ilimdir." Tanımda öne çıkan unsurlardan birincisi Kur'ân'ın, Allah'ın kelamı olması ön kabuldür. Bunun tefsire konu olan yanı ise bu kelamın hallerinin araştırılmasıdır. Allah, kelamını lafız ve lafızların bir nazım oluşturmuş hâli ile çeşitli hallerde insanlara vahyetmiştir. Söz konusu lafızların halleri temel olarak muhkem ve müteşâbih olmak üzere ikiye ayrılır. Bu lafızlar tanıma göre beşer gücü nispetinde incelenebilir. Beşerin takatini aşan unsur zaten incelemenin alanı içinde olmaz. Allah'ın muradı lafızlardan, beşerin anladığıdır. Lafızlar bir dilin imkânları ile insanlara bildirildiğine göre dilin kuralları

vardır ve kuralların bilinmesi ile Allah’ın muradı ancak anlaşılabilir.²² Lafızlar, muradı çeşitli şekillerde ortaya koyarlar. Ortaya koyuş şekilleri bazen doğrudan bazen de işaret yoluyla olabilir.²³ Bunun anlaşılabilmesi için lafızların manaya delalet yollarının keşfedilmesi ve beyan edilmesi zaruridir. Zaman zaman lafızlar tek başına delaleti tam olarak ortaya koyamazlar. Çünkü lafzın içinde ortaya çıktığı bir bağlamı vardır. Bağlam, lafzın anlamını verir. Bağlamın doğru bir şekilde tespit edilebilmesi içinse Kur’ân’ın nüzul vasatı bilgisini aktaran rivayetlerden yardım almak gereklidir. Buradan ulaşacağımız nokta, dil ve rivayetlerin çerçevesinde şekillenen bir usûl ortaya koymaktır. İfade etmeye çalıştığımız noktanın önemli olduğunu “Rabbinin dilediği hariç, onlar gökler ve yer durdukça o ateşte ebedî kalacaklardır. Rabbin gerçekten istediğini yapar.” (Hûd 11/108) ayetinin tefsirini araştırdığımızda görürüz. Bu ayetteki istisna edatının hangi anlama geldiğine dair Kırtûbî (ö. 671/1273) on bir görüş zikretmiştir.²⁴ Bazı müfessirler istisnanın anlamını hadislere göre bazıları da tamamen dilsel tahlillere göre belirlemiştir. İşte bu durum usûlün parçacı değil bütüncül bir yaklaşımdan hareket etmesinin gereğini göstermektedir.

4. Tefsir Usûlünde Bazı Sorunlar

Dil ve rivayet eksenli bir usûl oluşturmakla elbette iş bitmemektedir. Çünkü hem dilin hem de rivayetin anlama ve açıklama sürecinde sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar ilk dönemlerden itibaren mevcuttu. Sonraki süreçte de bu sorunlar artarak devam etmiştir. Gerek sahabe gerekse sahabenin talebeleri hem dil hem de rivayetle ilgili sorunlarla yüzleşmişlerdir. Öncelikle kendi dillerinde inmiş olsa da Kur’ân’ın sahabeye dönük tarafı itibariyle dilten kaynaklı anlama sorunlarını ortaya çıkardığı malumdur. Kur’ân lafızlarının sadece bir lehçeden oluşmaması ve yine muhatapların bir bütün hâlinde bir lehçeyi konuşmaması, anlamada sorun olmuştur. Bu, şu şekilde ortaya çıkmıştır: Muhataplar, kendi lehçesi dışında az kullanılan kelimeleri veya Arapçaya başka dillerden geçen bazı kelimelerin manalarını anlamamışlardır. Bunun bir uzantısı olarak başka bir sorun da kelimelerin hakikat ve mecaz kullanımlarının lehçelere göre değişiklik göstermesidir. Örneğin beyaz ipliğin siyah iplikten ayrılmasıyla ilgili ayetin anlaşılabilmesi muhatapın anlama yeteneğinin zayıf olması yanında Cessâs’a göre bu ifadenin bir kabileye göre

22 Konunun tahlili için bk. Kâfiyeci, *et-Teysir fî kavâidi ‘ilmi’t-Tefsîr*.

23 Lafızların manaya delalet yolları hakkında Bk. Mennâ’ el-Kattân, *Mebâhis fî Ullûmi’l-Kur’ân* (Riyad: Mektebetü’l-Mearif, 2000), 257.

24 Muhammed b. Ahmed el- Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân*, thk. Ahmed el-Berdûnî - İbrâhin Atfîş (Kâhire: Dâru’l-Kütübî’l-Mısriyye, 1964), 99-101.

hakikat manasına gelirken başka bir kabileden mecaz olması ve bu nedenle muhatabın onun mecaz olduğunu aklına getirememesidir.²⁵

Rivayetle ilgili soruna da “*Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın.*” (el-Bakara 2/195) ayeti örnek verilebilir. Sahabeden birisinin, bu ayetin iniş sebebine dair bilgiye vakıf olmaması onun, söz konusu ayeti yanlış değerlendirmesinde etken olmuştur.²⁶ Başka bir sorun olarak da Hz. Peygamber’in açıklamasına ihtiyaç duyan bazı ayetlerin onun tarafından açıklanmaması ilk dönemde sahabenin ayeti anlamamasında etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Hz. Ömer’in ribâyı anlamaması bununla ilgilidir. Aslında ribânın ne olduğu belirlidir; ancak şeriat bu kelimeye özel bir anlam yüklemiştir, Hz. Peygamber de bunu açıklamadan vefat ettiği için ilgili ayetteki ribânın kendisine kapalı kaldığını söylemiştir.²⁷ İşte burada kısaca vermeye çalıştığımız gibi üzerinden usûl ürettiğimiz malzemenin kendisinde sorunlar bulunmaktadır. Bu nedenle usûl belirlerken bu tür sorunların farkında olduğumuzda bunları aşmak için de çözümler belirlememiz gerekmektedir. Neticede bir usûl ortaya koymak olup biten faaliyeti değil bir sürecin devam etmesi ile kendisini gösterecektir. Anlama nasıl bir faaliyet olarak sürecinin içinde kendisini gösterirse usûl de bu süreçte kendisini test ettirecektir. Dolayısıyla insanlık bilgi ve birikimini nasıl devam ettiriyorsa Kur’ân’ı anlama faaliyetindeki gayretler artarak devam etmek durumundadır; fakat bunun sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için asılların tespit edilip bu asılların korunması ve geliştirilmesi gereklidir.

5. Tefsir Usûlünün Dinamik Olması

Tarihi süreçte Kur’ân’ı doğru anlama ve değerlendirme için belirlenen temel ilke ve usûllerin, tarihte olup biten durumlara göre de şekillendiği söylenebilir. Özellikle mezheplerin farklı yönelimleri beraberinde sorunlar ortaya çıkardığında bu sorunları ortadan kaldırmak için bakış açılarının ve bunlara bağlı olarak vaz edilen kuralların bu zaviyeden ele alınması mümkündür. Kur’ân’ı rey ile anlamada ortaya konan ilkeler bu çerçevede değerlendirilebilir. Lafızlara anlam takdiri hususu bu durumla ilgilidir. Çünkü lafızların delalet yolları belirlenmediğinde tefsir veya te’vil adı altında herhangi bir mezhebin istediği anlamı ayetlerden çıkarması imkân dâhilindedir. İşte bu durumda tefsirin veya yorumun meşruiyeti sorunu karşımıza çıkmaktadır. Ayetleri anlama çabasında ulaştığımız anlamlar tarihi veriler açısından doğrulanamıyorsa bir meşruiyet sorunu ortaya çıkmaktadır. Süyûtî’nin söyledikleri bunu ifade etmektedir. Ona göre ayetlere anlam vermede hata eden iki

25 Bk. Ahmed b. Ebu Bekr er-Râzî el-Ceşşâş, *Ahâmü'l- Kur’ân* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, 1405), 1: 284.

26 Muhammed b. Cerîr et- Taberî, *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l- Kur’ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (b.y.: Müessesetü'r-Risâle, 2000), 3: 322.

27 Ceşşâş, *Ahâmü'l- Kur’ân*, 2: 183.

grup vardır. Birincisi önce birtakım anlamları kabul edip bunu Kur’ân’a yükleyenlerdir. İkincisi de Kur’ân’ı sadece Arapça konuşan kimselerin verdikleri manalara göre anlayıp bağlamı ihmal edenlerdir.²⁸ Her iki durumda da meşruiyet sorununu aşmanın yolu tarihi verilere müracaat etmektir.

Tefsirde kullanılan rivayetler için sıhhat şartlarının getirilmesinin Kur’ân’ı kendi mezhebine göre yorumlamak için rivayet uydurmanın önüne geçmek için olduğu ifade edilebilir. Kelamî bir mesele olarak bilgi nazariyesinin oluşturulması ise Kur’ân’ı yorumlamada hangi bilginin geçerli olacağını ortaya koyarak Allah’ın kelimini sübjektif yaklaşımlara teslim etmemek içindir. Burada söylemek istediğimiz şey, yukarıda belirttiğimiz İslami ilimlerin bütünlüğü meselesinin bir yansımasıdır. Çünkü bilgi nazariyesi tefsir usûlü altında ele alınmaz. Daha çok kelamî bir mesele olarak değerlendirilir; ancak ayetleri tefsir ederken müfessir kaçınılmaz olarak bilgiye ihtiyaç duymaktadır, bu bilginin niteliği, değeri ve bağlayıcılığı işte başka bir ilim olan Kelam ve Hadis tarafından ortaya konur. Böylece ilimler bir zemin oluşturmak suretiyle bir bütünlük hâlinde hareket ederler. Tefsirin rivayet için hadisten, dil ve belagat için de dil ilimlerinden yararlanması bu şekilde kendisini gösterir.

Tarihi süreçte ortaya çıkan anlama ve açıklama biçimlerini tek bir çatı altında toplama imkânı yoktur. Çünkü hayat farklı yönleri olan bir gerçekliktir. Aynı zamanda bu yönlerin farklı yansımaları oluşmaktadır. Bir de buna öteki dünyaların meydan okumaları ve bu dünyalardan etkilenmeler eklenince nasların yorumlanma biçimi iyice çeşitlenmektedir. Böylelikle açıklama ve yorumlama yeknesak bir özellikte gerçekleşmeyince karşımıza öznellik olgusu çıkmaktadır. Öznellik, öncelikle usûlde kendisini göstermektedir. Bazılarınca lafızlarda mecazın varlığının kabul edilmesi ile reddedilmesinin bu noktada hatırlanması faydalı olacaktır. Bir ayetin sünnetle neshedilmesinin kabulü ile reddedilmesini de örnek olarak aldığımızda herkesin, değişmez bir usûl üzerinde anlaşmasının zor olduğunu rahatlıkla anlayabiliriz. Başka bir örnek olarak da bir lafzın aynı anda birden fazla gösterene işaret edip etmeyeceğine yönelik farklı kabulleri de burada zikredebiliriz. Bu ciddi manada farklılığı ortaya koyan bir örnektir. Hanefiler bir kelimenin birden fazla anlamı olsa da geçtiği yerde sadece birine işaret edebileceğine savunurken Şafiiiler bunun aksi kanaat belirtmişlerdir.²⁹ İşte çok ayrıntıya girmeden burada zikretmeye çalıştığımız bu örnekler ve tefsir kaynaklarına farklı yaklaşımlar keşf ve beyan faaliyetinin müfessirlere göre değişebileceğinin somut örnekleridir. Farklı sonuçlara ulaşmanın önüne geçilemeyeceği için, bir usûl ortaya koyarak bu sonuçların makul ve meşru bir düzeye çekilmesi gerekebilir.

28 Süyûtî, *el-İtkân*, 4: 204.

29 Bu konuda bir değerlendirme için Bk. Ali Karataş, “Kur’ân’da Çokanlamlı Kelimelerde Anlamın Tayini Meselesi -Savaş Ayetleri Bağlamında Fitne Kavramı Örneği”, *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim]*, 13/1 (2013): 71-72.

Kur'ân'ı anlamının tarihi işte bizatihi anlama faaliyetinin ve bu faaliyetin nasıl yapıldığını belirlemenin bir tarihi olarak anlaşılabilir. Bu yüzden tarihin içinden çıkarak test edilmek suretiyle güvenilirliği ispatlanmış usûllerin tekrar edilerek sonraki nesillere taşınması son derece doğal bir olgudur. Yeni vaz edilen kuralların da bu testten geçerek direncini göstermek suretiyle kabullenilebilir olması da böylesi bir sürecin yaşanmasına bağlıdır.

İslam uleması nasıl geçmişte böyle bir süreci yaşamış ise gelecek dönemlerde de bunu yaşayacaktır. Böylece ilimde devamlılık ve birikim devam edecektir. Günümüzde olup da geçmişte olmayan yaklaşımların ortaya çıkması gibi sonraki zaman dilimlerinde de bugün olmayan usûl ve yaklaşımlar zuhur edecektir. Ümmet geçmişten aldığı güçle yaşadığı çağın sorunlarını aşacaktır. Asıl sorun yeni paradigmalara ortaya çıkması değil, yeniliğin yadsınması ve bakışların, bu paradigmalara kendisini kapatmasıdır. Sorunu inkâr etmek ve yok sayarak ötelemek onu çözüme kavuşturmayacaktır. Bu sorunu kabullenmek ve bu sorunun nasıl çözüleceğine dair araştırmalarda bulunmak ve bu hususlarda akıl yürütmek krizlerin aşılmasını sağlayacaktır. Bunun için parçalanmış İslami ilimler paradigması değil bütün bir halde ortak bir zeminden hareket eden İslami ilimlere ait değerler dizisi gereklidir. Ayrılık, sosyolojik olarak parçalanmışlığı beraberinde getirdiği gibi ilmi olarak parçalanmışlık da gücün kaybedilmesine neden olacaktır. Bu nedenle İslam ilimlerin süzgecinden geçip yoğrulmuş bir tefsir usûlünün yazılması gereklidir. Günümüzde yazılan tefsir usûlü eserleri bu açıdan değerlendirildiğinde söylemeye çalıştığımız çerçeveye kısmen uygun olmadığını söyleyebiliriz. Burada istitrat kabildinden günümüzde yazılan tefsir usûlü eserlerindeki bazı sorunlara kısaca işaret etmenin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

6. Tefsir Usûlü Eserlerindeki Bazı Sorunlar

Öncelikle Tefsir usûlüne dair yazılan eserlerdeki bazı kâidelerin iyi bilinmesinin, basit düzeyde anlamaya bir temel oluşturacağını söylemek isteriz. Çünkü tefsir yapmak bir uzmanlık işidir ve bu iş de bu tür kitaplarda yazılanları anlamakla yapılacak bir iş değildir. Arap dili ve belagatinde bilgi ve meleke kesbetmek ve nüzul tarihi bilgisine ulaştıran literatürü anlayıp kavramak tefsirde olmazsa olmaz bir şarttır. Bunun için bu işe yılların verilmesi ve söz konusu hususlarda emeklerin harcanması gerekir. Dolayısıyla tefsir usûlü bağlamında yazılan eserlerin içeriğini anlamakla bu iş çözülemeyecektir. Burada yapılacak iş, bu eserler yoluyla alana vukûfiyet kazanmak için zihinleri hazırlamaktır. Türkiye'de ilahiyat fakülteleri müfredatında yer alan "Tefsir Usûlü ve Tarihi" dersinin bir parçası olan tefsir usûlü için, büyük çoğunlukla yine aynı isimle yazılan kitaplar kaynak eser olarak seçilmektedir. Dersin isminin de çağrıştırdığı üzere, öğrenciler tefsirin tarihiyle birlikte, tefsir yapma

yollarını da bu eserler yardımıyla öğrenmeleri öngörülmektedir. Dersin işleniş öğretimi üyelerine bağlı olarak değişmekle birlikte, dersin kaynak kitabı olan bu tarz kitapların da tefsirin yöntemini ortaya koyması gerektiğini düşünmemiz gerekmektedir. Fakat diğer kitapların içeriğinin, kitabın isminin çağrıştırdığı özelliği gereğince yerine getirme noktasında ne kadar başarılı olduğunu ve bu kitaplarının bu şekilde isimlendirilmesinin yeterince dakik olup olmadığını aklı getirmektedir.

Tefsir, kendisine inceleme konusu olarak Kur’ân’ı seçmiştir ve tefsir usûlü de bu incelemenin nasıl yapılacağına dair yöntem ve usûlleri içermesi gerektiği halde Tefsir usûlü adı altında yazılan eserlerde bunun ötesinde farklı içerikler bulunmaktadır. Mesela incelemeye konu olan Kur’ân’dır; ancak Kur’ân tarihi gibi usûle dair olmayan konular usûl kitaplarında zikredilmektedir. Kur’ân tarihine yönelik bilgilerden bahsedilmesi bizim bu Mushaf’ın elimize nasıl ulaştığına dair malumatı bizlere sunmaktadır. Oysaki eser ismine göre daha farklı içerikleri muhtevi olmalıdır. İbrahim Görener’in bu noktadaki şu haklı tespitleri bu hususu ifade etmektedir: “Kur’ân’ı anlama ve anlatma faaliyetleri içerisinde ilk karşımıza çıkan olgu metnin kitaplığımıza kadar nasıl geldiği hususudur. Ancak burada şunu tekrar dile getirmemiz gerekiyor. Bu faaliyet Kur’ân’ın anlamıyla doğrudan ilgili değildir. Kur’ân’ın cem’ edilmesi veya istinsah olayı, Kur’ân’ı bizim daha iyi anlamamızı sağlamaz ama Kur’ân’ı anlama ve anlatma gayretleri için bu metnin otantikliğinin ispatı zorunludur yani Kur’ân’ın kulaktan kulağa nakledilmiş bir haber olarak değil bir vesika olarak geldiğinin bilinmesi işleri kolaylaştıracaktır. Kulaktan kulağa gelen şeye haber denilir ve haberin yorumlanmasına hemen geçilemez. Sözü nakledenlerin doğru nakletmiş olması durumu (isnad) incelemeye alınır. Bu aşamadan sonra anlama ve yorumlama gerçekleşebilir. İşte Kur’ân hakkında araştırma yapabilmemiz için öncelikle onun metninde söz edilebilecek bir şüphenin kalmaması gerekecektir. Bu görevi bizim geleneğimizde Kur’ân tarihi üstlenmiştir.”³⁰ Bu eserlerdeki bahsettiğimiz isimlendirme ve içerik sorununa ek olarak bir de yaklaşım ve yöneliş sorunu bulunmaktadır. Bunu da kısaca şöyle izah edebiliriz: Kur’ân’ın anlaşılmasına yönelik yaklaşım ve yönelişler farklılaştığı için usûle dair meselelerin anlaşılması da değişmektedir. Mesela aksâmu’l-*Qur’ân* ve mecâzu’l-*Qur’ân*’la ilgili görüş farklılıkları tefsiri doğrudan etkilemektedir. Yine müteşâbihu’l-*Qur’ân* da böyledir. Tefsir Usûlü eserlerinde yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bu farklılıkların bu eserlerde ortaya konması doğrudan bir usûl sunma yöntemi değildir. Bu tür konularda farklı yorumların örnekler yoluyla işlenmesi uygun olacaktır. Mesela Kur’ân’da da yeminin bulunmasını kabul etmeyen bir âlimin bu tür ayetleri

30 Bk. İbrahim Görener, “Tefsir Problemleri: Usul Tartışmaları ve Tefsir Usulü”, *Günümüz Tefsir Problemleri*, ed. Ali Karataş - Yunus Emre Gördük (Ankara: BİLAY, 2018), 55-77.

nasıl açıkladığı veya yine Kur'ân'da mecazı kabul etmeyen bir müfessirin diğerlerince mecaz olarak görülen ifadelere nasıl yaklaştığı misallerle gözler önüne serilebilir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bir usûl öncelikle denenmiş ve test edilmiş kadim geleneğin bütünsel çerçevesine bağlı olmalıdır. Bu anlamda klasik tefsirin çerçevesinden tamamen kopmasa da çağdaş tefsirin bir kısmının paradigma / değerler dizisi olarak kendisine büyük oranda yeni bir yol seçtiğini ve bu anlamda yolların ayrılış noktasında durduğu söylenebilir. Çağdaş tefsirin paradigmasını / değerler dizisini oluşturan unsurların oluşmasında pozitivizm, ilerlemeci tarih anlayışı, rasyonalizm, hürriyet ve eşitlik, varoluşçuluk ve pozitivizm veya rasyonalizmle ilişkilendirebileceğimiz demitolojizasyonun az veya çok etkili olduğu söylenebilir. Belki çağdaş tefsir usûlünde -niyet okumaya gitmeden- çağdaş bir müfessirin pozitivizmi veya rasyonalizmi savunmak gibi bir amacının olduğundan söz edemeyiz; ancak onların hareket biçiminde örtük bir biçimde de olsa zikrettiğimiz hususların, onların paradigma oluşumunda etkisinin olduğu söylenebilir. Muhammed Esed bağlamında bunun etkisini gördüğümüzü açıkça söylemek isteriz. Örneğin onun peygamberlerle ve mucizelerle ilgili ayetlerin yorumlamasında, pozitivizmin etkisiyle ayetlerin demitolojizasyona tabi kılınarak açıklandığı belirgin bir şekilde anlaşılmaktadır.³¹ Esed'e göre Hz. Salih'in devesi, Hz. Süleyman ve Hz. İbrahim vb. anlatımlar menkıbevi bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle bu hususlara dair ifadelerin rasyonel olarak yorumlanması mümkün olmakla birlikte bu ifadelerin -menkıbevi olduğu dikkate alınarak- hangi gerçeği dile getirmek istediğine odaklanılmalı ve bu konulara dair ayetler tamamen sembolik ve temsilî olarak anlaşılmalıdır.³²

7. Tefsir Usûlünün Diğer İlimlerle Ortak Bir Zeminden Hareket Etmesi

İlimler her ne kadar kendilerine özgü açı(lar)dan diğerlerinden ayrılırsalar da bazı noktalar ve hedef bakımından ortak bir zeminde buluşmaktadırlar. Öncelikle rivayet yoluyla gelen Kur'ân ve hadisler üzerinden bir anlam dünyası oluşturmaya çalışmaları itibariyle ortak bir zemin oluşturdukları gibi beraber oluşturdukları bu zeminden hareketle Müslümanları bir yere götürmeye çalışırlar. Götdükleri yer de yine Kur'ân'ın ve sünnetin belirlediği yol, yöntem ve hedef bakımından birbirilerini keskin bir şekilde ayırmamaktadır. Hedef Allah, insan ve evren üçgeni açısından ortaya çıkan bir ilişkide odaklanmaktadır. Söz konusu ilişki bu üç varlığı anlamayı öncelikle deklere etmektedir. Daha sonra varlık olarak en üst düzeyde yer alan Allah, insan ve insanın

31 Bk. Mustafa Öztürk, "Muhammed Esed'in 'Meâl-Tefsiri'nde Bâtınî Te'vil Olgusu", *Kur'ân Mealleri Sempozyumu -Eleştiriler ve Öneriler- (24-26 Nisan 2003, İzmir)*, 2007, 1: 385-410.

32 Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı-Meâl Tefsir*, çev. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk, 5. Baskı (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999), 1: 286 (57. dipnot), 2: 656 (64. dipnot), 2: 660 (77. dipnot).

içinde bulunduğu evren ilişkisini kulluk düzeyinde bir zemine çekmektedir. Bu zeminde hareket eden insan; kendisinin hizmetine sunulan evreni, yine bu evreni kendisine sunan yüce yaratıcıya itaat bağlamında anlayıp hizmetinde kullanması gerekli olmaktadır. Bütün bu ilişkilerde insan gerek kendi cinsi gerekse diğer varlıklar bağlamında belirli çerçevede hareket etmek durumunda kalmakta ve bu, onu başıboşluktan kurtarmaktadır. İşte tam burada insanın kendi yaratana ve kendisi için yaratılana karşılık hareket tarzını ve ideolojisini bir bütün hâlinde İslami ilimler çizmektedir. Bu anlamda İslami ilimler salt epistemolojik bir eylem olmaktan çok daha öte bir anlam ifade etmektedirler. Çünkü bir Müslümanın İslami ilimlerle ilişkisi, bir anlama veya bilgiye ulaşmaktan öte ulaştığı anlam veya bilginin hayata ilişkin dönüştürücü özelliği ile varlığına, yaşamına ve daha genel manada var oluşuna bir değer katmaktır. Ayetlerin okunmasının salt bir okuma eylemi olmayıp kalpte titreme meydana getirmesi ve imanın artmasına vesile olması söylemeye çalıştığımız husus için bir örnektir.³³

Tefsir usûlünün hareket tarzı ve çerçevesinin temeli öncelikle Kur’ân’dan ortaya çıkmaktadır. Çünkü Kur’ân, sözü anlamayı ve bunun için söz üzerinde düşünmeyi emretmekte ve sözü anlamamakta ısrar edenleri kınamaktadır (en-Nisa 4/78). Akletmeyen kâfirleri inkâr bataklığına bırakacağını (Yunus 10/100) bildirerek Mâtürîdî’nin beyan ettiği üzere bu kimselerin akıllarından faydalanmadıklarını söylemektedir.³⁴ Kur’ân, adeta bir usûl kâidesine zemin oluşturmak için kendisinin bir kısmının muhkem bir kısmının da müteşâbih olduğunu söyleyerek (Âl-i İmrân 3/7) müteşâbih ayetlerin anlaşılmasında samimi bir niyet taşınmasını ve art niyetten uzak durarak bu ayetlerin fitne aracı olarak kullanılmaması gerektiğini açıklamaktadır. İşte kısaca bahsettiğimiz bu noktalar iyi niyete mebni maksatlara sahip bir usûl çerçevesinde akli kullanmayı salık veren usûllerden biri olarak değerlendirilebilir. Ancak İslam açısından akli kullanmakla modern düşünce açısından akli kullanmak aynı şey değildir. Çünkü İslam düşüncesi açısından akli kullanmak, bilgi kaynaklarından bir kaynağı kullanmaktır. Nitekim Mâtürîdî, akli bir bilgi kaynağı olarak kabul etmiş, rivayetleri değerlendirmede ve ayetlerin yorumunda istidlale başvurmuştur.³⁵ Mesela “*Yoksa onlar kendilerine Allah’tan başka şefaathçiler mi edindiler? De ki o şefaathçiler hiçbir şeye güç yetiremez, hiçbir şeyi kavrayamaz olsalar da mı?*” (ez-Zümer 39/43) ayetindeki *kendilerine Allah’tan başka şefaathçiler mi edindiler* cümlesini açıklarken akıl yürütmede bulunmuştur. Te’vîl ehlinin

33 Bk. Şevket Kotan, *Kur’ân Yorum ve Tarih Tarihselci Okumanın Çıkmazları* (İstanbul: HİKAV Yayınları, 2018), 124-127.

34 Ebu Manşûr Muhammed el-Mâtürîdî, *Te’vîlâtü’l-Kur’ân*, thk. Bekir Topaloğlu (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2005), 7: 117.

35 Ebu Manşûr Muhammed el-Mâtürîdî, *Kitâbü’t-Tevhîd Tercümesi*, çev. Bekir Topaloğlu (İstanbul: İSAM Yayınları 2005), 5.

bir kısmı burada şefaatçilerden kastedilenin melekler olduğunu söylemişlerdir. Mâtürîdî, bu görüşü reddetmiştir. Ona göre melekler, akıl ve ilim sahibi olduğu için ayette kastedilen onlar olamaz. Mâtürîdî'yi böyle bir çıkarımda bulunmaya götüren karine ayetteki *hiçbir şeye güç yetiremez, hiçbir şeyi kavrayamaz* cümlesidir. Bu cümle şefaatçilerin akıl sahibi olmadığını göstermektedir. Çünkü onlar böyle bir şeyle görevlendirilirseler buna malik olabilirler. Onun için ayet putlardan bahsetmektedir.³⁶

Akıl yanında insanı bilgiye ulaştıran ve akla zemin oluşturan doğru haber diye başka bir bilgi kaynağı daha vardır. Doğru haberin bir kısmı Allah'tan insana bildirilmektedir. Başka bir ifade ile insan bilgiye ulaşmada tek başına bırakılmamıştır. İnsana akıl verilmiştir; ancak bir ihtimal olarak insan, zaaflarına yenik düştüğünde aklını doğru kullanamayabilir. İşte bu durumda ona acıyan ve rahmetini ondan esirgemeyen Yüce Yaratıcı insana haberini göndererek ona yol göstermektedir. İnsana yüce yaratıcıdan gelen bu haber (vahiy) insanın kendisini ve varlığı algılama ve anlamlandırmasında temel bir asıl olarak zemin oluşturmaya katkı sunmaktadır. İnsandan, bunun üzerine ilke ve yöntemlerini inşa etmesi beklenir.

Tefsir usûlü yöntembilimin esaslarını ortaya koymaya uğraşır. Bu yöntem bilim asıl maksudun keşfedilmesine yardım etmek suretiyle diğer ilimlere malzeme hazırlamanın alt yapısını böylece oluşturmaktadır. Bu anlamda tefsir, malzeme tedarikçisi olarak bir alet ilmi durumundadır; ancak bizzat Kur'an'ı Kerim'i doğrudan kendisine mevzu yaptığı için zatı itibariyle Kur'an'ı incelemeyen ilimlere nispetle de yüce bir ilim konumundadır. İnsanların, Allah'ın yüce kitabı Kur'an'ı anlamalarına yardımcı olmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla tefsir, hem zatı itibariyle talep edilen hem de Kur'an'ı çeşitli açılardan inceleyen ilimlere yardımcı olması bakımından değeri haizdir. Bunun da ötesinde daha üst bir bakış ortaya koymak için özellikle varlığın yaratıcısı ve sahibi olan Allah'ı, isimleri ve sıfatları yoluyla insana -Kur'an nasıl ortaya koydu ise o şekilde- tanıtmanın usûlünü ve yöntemini oluşturmaktadır.

Çağdaş dünyada zihnin parçalanmışlığı içinde ilimlerin de birbirinden ayrılması,³⁷ üzerine oturdukları ortak bir zeminin kalmamasıyla İslam ilimlerinin de bundan payını almasının bir sonucu olarak Müslümanın Allah'a, insana ve evrene bakışındaki zemin ve çerçevede neredeyse kaybolmuştur. Buna bağlı olarak ilim geleneğinin güç yetirebildiği hareket tarzı ve ideoloji belirleme unsurunun çağdaş dünyada bütünlüğünü yitirdiği söylenebilir. Böylece İslami ilimler gücünü birleştiremeyince çağdaş Müslümanın da modern dünyanın, dünyasında nasıl yer alacağı ve hareket edeceği konusundaki

36 Mâtürîdî, *Te'vilât*, 12: 345.

37 Bu konuda ayrıntılı bir değerlendirme için bk. Mehmet Paçacı, "Din Bilimleri ve Çağdaş Sorunları Üzerine", *Modern Dönemde Dinî İlimlerin Temel Meseleleri, İlmî Toplantı*, 2007, 271-284.

takati ve vüs’ati yara aldı. Kur’ân’ın anlamını keşf ve beyan faaliyeti olan tefsir de bu parçalanmışlık içinde kan kaybedince diğer ilimlerle öncelikle bir zeminde buluşamadı ve onlara sahih bir malzeme tedarik edemedi. Malzeme sağlam olmayınca onun üzerine bina edilen dünya da bundan olumsuz bir şekilde nasibini aldı. Bunun önüne geçmenin yolu tamamen bağımsız bir tefsir usûlünden ziyade diğer ilimlerin desteğini de alarak anlama için onların sunduğu yaklaşımları dikkate alan bir usûl ortaya koymak olmalıdır.

Sonuç

Hakikatin, gerçeğin ve bilginin kişilere göre değişebileceğinin hatta hakikat ve gerçek denen şeyin olmadığı ileri sürülebildiği günümüzde Müslümanların bir iddiasının olabilmesi ve hakikatlerinin yok olmaması için gerek hayat tarzlarımızda gerekse ilmî çabalarımızda derinlikli fikirlerin dile getirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun için Müslümanlara göre öteki olan kültürel etkilerin yozlaştırıcı, tahrip edici hatta yok ediciliğine karşı sağlam bir usûlden hareket etmek gerekmektedir. Bu, İslam düşünce geleneğini ayakta tutan ve iddiasıyla alternatif oluşturup ve yine bu iddiasıyla Allah, insan ve evren ilişkisini İslamî bir paradigmayla yaşatarak bütüncül bir usûlle değerler sistemini oluşturan kurucu geleneğe yeni değerler ilave etmenin gücü ile olacaktır. Kurucu gelenek tek başına bir âlimin veya bir mezhebin bakış açısı anlamına gelmemektedir. Böyle anlaşılırsa bu, beraberinde hakikat tekelciliğini ortaya çıkarma ihtimalini gündeme getirilebilir. Söylemeye çalıştığımız şey aslında hayatı ve varlığı bilme ve onlara dair epistemolojik bir üretimden çok daha öte bir şeydir. O da insanın veya Müslümanın, Müslüman olarak İslami değerler dizisi içinde varoluşunu gerçekleştirme çabasıyla ilgilidir. Söz konusu çaba varoluşsal durumu ifade etmektedir. Varoluşsal çaba için söylenen her sözün elbette bir anlamı bulunmaktadır; ancak bunun için öncelikle var olanın yıkılması değil, var olandaki eksiklikleri ortadan kaldıracak çabaların ortaya konması önemlidir. Tefsir Usûlü bağlamında söylediklerimizi ortaya koymaya çalıştığımızda usûlümüzün nerede durduğunun ve Müslüman olma bakımından iddiamıza ne kattığının sorgulanması gerekmektedir. Söylenmek istenen, ayetlerin yorum farklılığı noktasında benimsenen tercihlerle ilgili değildir. Çünkü insan olmamız hasebiyle farklı yorumlar dile getirilip bunlardan bir tanesi tercih edilebilir. Ancak bizim niye o yorumda bulunduğumuz ve o yorumların İslami değerler temeliyle ne kadar uyduğu ve bizi o yorumlara götüren usûlümüzle ilgili kabullerimiz temel dayanak olmalıdır. Bu nedenle yeni bir dünya inşa eder gibi ancak inşa edilmiş dünyayı da yok saymadan gücümüzü harekete geçirmek gereklidir. Bunun için Tefsir Usûlü şeklindeki bir kullanımın daha güçlü hale getirilmesi gereklidir. Burada Tefsir Usûlü ile amaçlanan belirli kaideler dizisini sıralamak değil, İslami değerler

dizisi ve ideolojisine sahip olan bir usûl inşa etmek olmalıdır. Böylece müfessir ve yorumcu kendisini farklı kültürlerin etkilenmelerinden koruyacak asıllar içinde hareket ederek anlama ve yorumlama sürecini devam ettirme imkânını kullanmış olacaktır.

Kaynakça

- Abdül-Vehhâb, Ali Cuma Muhammed. *Medhal ilâ dirâseti'l-mezâhibi'l-fıkhiyye*. Kahire: Dâru's-Selâm, 2001.
- Çeşşâş, Ahmed b. Ebu Bekr er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru İhyâ'it-Türâşî'l-'Arabî, 1405.
- Cürcânî, Seyyid Şerif. *et-Ta'rîfât*. Lübnan: Mektebetü Lübnan, 1985.
- Çalışkan, İsmail. "Tefsir Usûlünün Oluşum Sürecinde İlk Yazılı Kaynaklar - İbn Vehb ve Muhâsibînin Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Tahlil-". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (2008): 55-74.
- Çiçek, Mehmet, "Akademik Bir Disiplin Olarak Tefsir ve Tefsir Usûlü". *Tefsir Usûlü*. Ed. Ali Rıza Gül - Ali Karataş. 29-55. İstanbul: Lisans, 2019.
- Demir, Abdullah. "Külli Kaideler Ekolü". *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/1 (2007): 129-148.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı-Meal Tefsir*. çev. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk. 5. Baskı İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Ğazzi, Muhammed Şıdkı. *el-Vecîz fi kav'âidi'l-fıkhı'l-küllîye*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1996.
- Görener, İbrahim. "Tefsir Problemleri: Usul Tartışmaları ve Tefsir Usulü". *Günümüz Tefsir Problemleri*. Ed. Ali Karataş - Yunus Emre Gördük. 55-77. Ankara: BİLAY, 2018.
- Görener, İbrahim. "Türkçe'de Usûl Kelimesinin Kullanımı Hakkında Bir Değerlendirme: Tefsir Usûlü Örneği". *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi [Bilig: Bilim ve Kültür Dergisi]* 3/27 (2003): 179-199.
- Haddâdî, Zeyneddin. *et-Tevkîf alâ mühimmâti't-te'ârîf*. Kahire: Âlemü'l-Kütüb, 1990.
- İbn Âşûr, Tâhir. *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: Dâru't-Tûnusiyye, 1984.
- İsfahânî, Râğîb. *el-Müfredât fi ğarîbi'l-Kur'ân*. thk. Safvan Adnan ed-Dâvudî. Beyrut: Dâru'l-Kalem/ Dâru's-Şâmiye, 1992.
- Kâfiyeci. *et-Teysîr fi kavâ'idi 'ilmi't-tefsîr*. Trc. ve Nşr. İsmail Cerrahoğlu. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1974.
- Karacelil, Süleyman. "Tefsir Usûlünün Yeterliliği". *Tarihten Günümüze Kur'ân İlimleri ve Tefsir Usûlü*. Ankara: İlim Yayma Vakfı Kur'ân ve Tefsir Akademisi, 2009.
- Karagöz, Mustafa. "el-İksîr fi Kavâidi't-Tefsîr Örneğinde 'Tefsir Usûlü' Yazımına Bir Katkı". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/17 (2010): 171-200.
- Karataş, Ali. "Kur'ân'da Çokanlamlı Kelimelerde Anlamın Tayini Meselesi - Savaş Ayetleri Bağlamında Fitne Kavramı Örneği". *Marife: Dini Araştırmalar Dergisi [Bilimsel Birikim]*, 13/1 (2013): 67-87.
- Kattân, Mennâ'. *Mebâhis fi 'ulûmi'l-Kur'ân*. Riyad: Mektebetü'l-Meârif, 2000.
- Kotan, Şevket. *Kur'ân Yorum ve Tarih Tarihselci Okumanın Çıkmazları*. İstanbul: HİKAV Yayınları, 2018.

- Köksal, Asım Cüneyd. *Fıkıh Usulünün Mahiyeti ve Gayesi*. 3. Baskı. İstanbul: İSAM Yayınları, 2017.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. *el-Câmi‘ li-ahkâmî'l-Şur‘ân*. Thk. Ahmed el-Berdûnî - İbrâhîm Atfîş. 20 Cilt. Kâhire: Dâru'l-Kütûbi'l-Mısriyye, 1964.
- Mâtürîdî, Ebu Mansur b. Muḥammed. *Te‘vîlâtü'l- Şur‘ân*. Thk. Bekir Topaloğlu - Muḥammed Boynukalın. 18 Cilt. İstanbul: Mizan Yayınevi, 2005-2011.
- Mâtürîdî, Ebu Mansur b. Muḥammed. *Kitâbü't-Tevhîd Tercümesi*. Çev. Bekir Topaloğlu. İstanbul: İSAM Yayınları 2005.
- Ömer, Ahmet Muḥtar Abdülmahid. *Mu‘cemü'l-lüḡati'l-A‘rabiyyeti'l-Mu‘âşara*. Kahire: Âlemü'l-Kütüb, 2008.
- Özel, Ahmet. "Asıl". *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Erişim: 21 Haziran 2019. <https://islamansiklopedisi.org.tr/asil#1-fikih>
- Öztürk, Mustafa. “Muhammed Esed’in ‘Meâl-Tefsiri’nde Bâtînî Te’vil Olgusu”. *Kur‘ân Mealleri Sempozyumu -Eleştiriler ve Öneriler- (24-26 Nisan 2003, İzmir)*. Red. Ömer Menekşe. I: 385-410. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2007.
- Paçacı, Mehmet. “Din Bilimleri ve Çağdaş Sorunları Üzerine”. *Modern Dönemde Dinî İlimlerin Temel Meseleleri, İlmî Toplantı (14-17 Nisan 2007)*. Ed. Tahsin Görgün. 271-284. İstanbul: İSAM, 2007.
- Süyûtî, Ebu'l-Fadl Celâluddîn Abdurrahman b. Ebî Bekr. *el-İtḡân fi ‘ulûmi'l-Şur‘ân*. Thk. Muḥammed Ebu'l-Fadl İbrâhîm. 4 Cilt. Kahire: el-Hey‘etü'l-Mısriyyeti li'l-Âmme, 1974.
- Ṭaberî, Muḥammed b. Cerîr. *Câmiu'l-beyân an te‘vîli âyi'l- Şur‘ân*. Thk. Ahmed Muḥammed Şâkir. 24 Cilt. By. Müessesetü'r-Risâle, 2000.
- Ṭayyâr, Müsâid b. Süleymân. *Fuṣûl fi uşûli't-tefsîr*. Riyâd: Dâru'n-Neşri'd-Düveliyyi, 1413/1993.

Some Considerations and Proposals on “Tafsīr Method (Uşūl)”

(Extended Abstract)

In this research, we will make evaluations on the Tafsīr and the *uşūl al-tafsīr* (the methodology of Qur’ānic exegesis) from the current exegesis books. When we mention about tafsīr method, the method of how to tafsīr is the first thing that comes to one’s mind. When the books of tafsīr method are mentioned, one can understand the books revealing this method. In this way, we may say that the method and “*uşūl*” evoke the same thing on minds. When we look at the meaning of the word “*uşūl*”, we may first understand the elements that form the basis of these methods instead of bases or methods. However, when we examine the recent books of tafsīr method, it is seen that the elements that form the basis of the method are not discussed before the method itself. Also, those books include in the content and aspects that are not related to the “*uşūl*” and methods as well. This situation requires an assessment of such books and writing of commentary works from a different perspective. By considering the issue, this study reveals the need for a different point of view based on the meaning of the word “*uşūl*”. First of all, in this article, it is discussed that a book of “*uşūl*” should reveal the originals and the fundamentals on which the holistic bases are emphasized. Although some principles are pointed out, the purpose of our research is not to determine the original and asymptomatic principles of the tafsīr and to present it as an offer.

The aim of evaluating the issues under consideration is to contribute to subsequent books on *uşūl al-tafsīr*. The article’s primary objective is not to question the content of past works written on *uşūl al-tafsīr* rather this study intends to indicate in general terms aspects of these works that appear to be deficient and to present our findings on whether a different perspective is in fact needed in *uşūl* books.

In order for the cultural realities of Muslims not to be obscured and for them to be in a position to assert a claim would require that ideas on their way of life and scholarly pursuits are to be expressed in-depth. This would require Muslims to begin with a sound methodology to counter the degeneration, subversion or even destruction of cultural influences that are other than theirs. This will happen with a constitutive tradition which can to add new values, one that preserves the tradition of Islamic thought, creates alternatives with its claims, and maintains an Islamic paradigm of the relationship between God, human beings, and the universe in a holistic way. A constitutive tradition is not the perspective of a single scholar or that of a school of thought. If it were to be understood in this way, then this would consequently lead to the possibility of a monopoly on truth. This would likewise result in fragmentation. It is, therefore, crucial to utilize a holistic perspective and an

integrative worldview to arrive at sound results. It is also necessary to summon our power as if we were constructing a new world without ignoring the world that was constructed in the past.

The use of *uṣūl al-tafsīr* in understanding the Qur’ān needs to be more rigorous. The purpose of *uṣūl al-tafsīr* is not to lay down a set of rules, but rather to construct a methodology that constitutes an array of Muslim values and ideals. In this way, the exegete and interpreter will have the opportunity to continue the process of understanding and interpreting by beginning with the fundamentals, thus protecting oneself from the influences of various cultures. Understanding is not a *fait accompli* process. In order for meaning to manifest and reveal itself, there must be continuity in understanding and interpreting. When this happens, the power of understanding will continue to construct and display itself. On occasion, this could demonstrate the insufficiency of an existing methodology with aspects that may also be deficient. The process of bringing out the meaning will, therefore, be instrumental in developing the methodology. This will ensure that both the methodology and the task of understanding have a mutual basis and that they regenerate one another. A correct and robust procedure is the most important means of understanding correctly. It must be remembered that a Muslim must reach the right meaning in order to build his own world.